

प्राज्ञरुहा अथ० रहिप्रियायाम् साक्षा० वा गतिरज्ञा ।

प्राज्ञरुहात्त्व प्राज्ञरुहा कृत्वा वा ।

प्राज्ञहित पु० गार्हपत्येऽग्नौ कात्या०श्रौ० ८।१।१२

प्राज्ञापत त्रि० प्रजापतेः धर्म्यं महिष्या० अथ । प्रजापतेर्धर्म्ये

प्राज्ञापत्य पु० प्रजापतिदेवताऽस्य अथ । १।४८ विवाहसंध्ये

विवाहभेदे "ब्राह्मो देवस्यैवामः प्राज्ञापत्यस्य ऽऽसुरः"

मनुना अथ विवाहानुष्ठित्य "सहोभौ चरतां धर्मेनिति

वाचानुभाषणं च । कन्याप्रदानमभ्यर्च्य प्राज्ञापत्यो विधिः

श्रुतः" इति लज्जित "तत्र हं प्रातस्त्यहं सायं तत्र हं मद्या-

दयाचितम् । तत्र हं परञ्च नास्मीयात् प्राज्ञापत्यमिति

श्रुतम्" इति श्रुत्युक्ते हादगाहसंध्ये श्रुतभेदे न ।

१ प्रजापत्यधिदेवताके चर्वादी त्रि० । ४ प्रज्यान्मनाङ्गे

सर्वसदक्षिणकेटिभेदे स्त्री "प्राज्ञापत्यां निरुधेदि"

सर्ववेदसदक्षिणाम् । आत्मन्धनीन् समारोप्य ब्राह्मणः

प्रज्जेदुगृहात् याज्ञ० । ५ रोहिणीनक्षत्रे न० ६ प्रयागतीर्षे

न० त्रिका० ७ जैनभेदे पु० हेमच० । [जायाया धर्म्ये] ।

प्राज्ञावत त्रि० प्रजावत्या धर्म्यं महिष्या० अथ । आह-

प्राज्ञिन् पु० प्र+अज-णिनि व्यभावः । पण्डिभेदे भेदि० असुरः

प्राज्ञिष्ठ पु० प्र+अज-ठच् वीभावाभावः । सारथौ ।

प्राज्ञिश न० प्रजेशो देवताऽस्य अथ । १ रोहिणीनक्षत्रे २ प्रजा-

पतिदेवताके चर्वादी त्रि० । प्राज्ञेशरादयोऽप्युभयवत् ।

प्राज्ञ पु० प्रकर्षेण जानाति प्र-ज्ञा-क सार्धे अथ । १ पण्डिते

असुरः २ राजगुके राजनि० । प्रज्ञाऽस्यस्य अथ ।

२ बुद्धिमति षट्षो च त्रि० । प्रज्ञा+सार्धे ण । ३ बुद्धौ

स्त्री टाप् प्राज्ञस्य पत्नी ङीप् । प्राज्ञी ७ प्राज्ञपत्यां

स्त्री । ७ कल्किनो ज्येष्ठभ्रातरि पु० कल्किपु० २ अ० ।

प्रकर्षेण अथ । वेदान्तसारोक्ते अव्यक्त्यपहितचैतन्ये

एकाग्रानमात्मभासके जीवचैतन्ये पु० "एतदुपहितचैत-

न्यमत्यज्ञत्वानीश्वरत्वादियुक्तं प्राज्ञ इत्युच्यते । एका-

ग्रानावभासकत्वात् प्राज्ञत्वम् अस्योपाधितयाऽनति-

प्रकाशकत्वम्" वेदान्तसारः । प्रज्ञ+सार्धे अथ स्त्रियां

ङीप् । प्राज्ञी टक्षरपत्याम् स्त्री । [त्रि० हेमच० ।

प्राज्ञ न० प्रज्ञेयत्वाच्च प्र+अनुज-क्यप् वा । १ प्रकटयते २ प्रचुरे

प्राज्ञ त्रि० प्र+अनु+इच् । पूर्वदेशकावर्तिनि । अज्ञेन-

ओपाभावात् भवे प्राज्ञः प्राज्ञा इत्येव ।

प्राज्ञल त्रि० प्र+अनुज-अथच् । १ हरणे २ सुबोधे च ङटा० ।

प्राज्ञलि त्रि० प्रबोऽङ्गचिरेण प्रा० व० । १ ब्रह्माङ्गविपुटे

प्रा० व० । २ ब्रह्माङ्गो पु० ।

प्राज्ञलिन् त्रि० प्राज्ञविरक्तस्य ब्रह्मा० इति । ब्रह्मा-

अभियुक्ते स्त्रियां ङीप् ।

प्राडाहत पु० इत० । प्रजकारकेणाहते तस्यापत्यमिज्

प्राडाहति तदपत्ये ततः यूनि फक् तौल्व० न लुक् ।

प्राडाहतायन तदीये यून्यपत्ये पु स्त्री० ।

प्राड्वि(वा)वेक पु० अर्थिप्रत्यर्थिनो पृच्छति प्रच्छ-क्तिप्

प्राट्, तयोर्वीक्यं विरुद्धाविरुद्धतया विवेचयति वक्ति

वा वि+विच-वि+वच-वा संज्ञायां घञ् कर्म० । व्यव-

हारदर्शनाय राजनिबुक्ते विचारके स्वयं विचारक

शब्दप्रसङ्गाय च तल्लक्षणादिकं वीरमि० उक्तं यथा

"विवादे पृच्छति प्रश्नं प्रतिप्रश्नं तथैव च । प्रियपूर्वं

प्राग्वदति प्राड्विवाकस्ततः श्रुतः" इहस्पतिः । व्यासो-

ऽपि "विवादानुगतं पृष्ट्वा सद्यस्तत् प्रयत्नतः ।

विचारयति येनासौ प्राड्विवेकस्ततः श्रुतः" गौतमेन

त इहस्पतिवदुद्योगार्थः प्राड्विवाकशब्दस्य दर्शितः ।

"प्राड्विवाको वादिप्रतिवादिनो पृच्छतीति प्राट् ताभ्या-

मुक्तं सभ्यैः सह विविच्य वक्तोति प्राड्विवाकः" इति

इहस्पतिना । विचारयतीत्यभिधानाद्विनिर्गति इति विवे-

कशब्दस्य व्युत्पत्तिरुक्ता । विविच्य वक्तोति विवाक इति ।

इति गौतमेन । नारदहारीतो "यथा शल्यं भि-

मङ्कायादुद्धरेदुद्यत्तयुक्तिः । प्राड्विवाकस्तथा शल्य-

सुद्धरेदुव्यवहारतः" इति । शल्यञ्च धर्मस्याधर्मनिश्च-

यस्य । यथा च मनुः "विद्वो धर्मो ह्यधर्मेण सभां

यजोपतिष्ठते । शल्यचास्य निकलन्ति विद्वांसश्च सभा-

वद" इति । अथ च राज्ञा स्वयं व्यवहारदर्शने क्रियमा-

योऽस्य सहायः "सप्राड्विवाकः" इति स्मरणात् । यदा

त राजा कार्यान्तरव्यपृतया ज्ञास्याभावेन वा स्वयं

व्यवहारदर्शनासमर्थस्तदा तत्प्रतिनिधिः । "यदा स्वयं

न कुर्यात् त त्वपतिः कार्यदर्शनम् । तदा नियुञ्ज्या-

दिह्रांसं ब्राह्मणं कार्यदर्शने । सोऽस्य कार्याणि सम्प-

श्येत्सभ्यैरेव विभिरितः । सभास्येव प्रविश्यात्प्राना-

धीनः स्थित एव स" इति मनुवचनात् । सभ्यप्रवृत्त्या-

दमात्यादिनिवृत्तिः क्षिप्रहृत्वात् संख्यान्तरनिवृत्तिः । अथ

भ्यानामिति श्रुतचन्द्रिकाकारः । तत्र दृष्टार्णवप्रसङ्गा-

दयुक्तमित्युपलक्षणत्वमेव न्यायम् । "अपश्यता कार्यवशा

द्व्यवहाराज्जमेव त । सभ्यैः सह नियोक्तव्यो ब्रा

ह्मणः सर्व धर्ममिदम्" इति याज्ञवल्क्यवचनात् । "यद

न कुर्यात् त्वपतिः स्वयं कार्यविनिर्णयम् । तदा तत्र